

HANDELSHÖGSKOLAN

Diarienummer N2017/07438/FF

2018-04-05

Handelshögskolans referens
VR 2018/10
Handelshögskolan
Handläggare: Emma Fröjd

Näringsdepartementet
Stockholm

Handelshögskolans, Göteborgs universitets remissvar på Betänkandet Utredning Sveriges Besöksnäring, SOU 2017:95

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet (GU) har som myndighet under regeringen anmodats yttra sig över rubricerad remiss. Centrum för Turism vid Göteborgs universitet som administreras av Företagsekonomiska Institutionen vid Handelshögskolan har samordnat och formulerat föreliggande remissvar.

Vi anser att utredningen ger en bra överblick av besöksnäringen. Den ger oftast välbalanserade bedömningar av viktiga insatser. I vissa fall ställer vi oss kritiska till formuleringar, beskrivningar och/eller förslag.

I vårt svar ger vi först några övergripande kommentarer och kommenterar därefter respektive avsnitt i kronologisk ordning. Om avsnitt eller lagda förslag inte kommenterats innebär det att vi (a) håller med förslaget eller (b) inte har någon åsikt om lagda förslag.

1. Göteborgs Universitet instämmer i utredningens förslag om behovet av en sammanhållen politik och genomtänkt strategi för hållbar turism och besöksnäring, samt om stärkt samverkan och samordning mellan olika aktörer.
2. Vid inrättandet av en ny utvecklingsfunktion anser vi att befintliga kompetenser inom näringsliv, det offentliga och forskning bör utnyttjas optimalt och vara vägledande vid satsningarna. Satsningarna bör i största möjliga mån koncentreras till ett eller ett fåtal platser för att ge bästa effekt. Befintliga verksamheter bör ges förutsättningar att initiera och etablera gränsöverskridande samarbeten och arbetssätt som bygger på gemensam kunskapsgenerering, kopplade till utmaningar och möjligheter, snarare än att det nödvändigtvis skapas nya strukturer. Utifrån ett forsknings- och innovationsperspektiv framhåller vi att Västsverige med Göteborg som nod har en uttrycklig profil och kompetens inom evenemang och turism och matturism. Här finns idag starka forskningsmiljöer, nationellt ledande forskningscentra, framgångsrika samverkansprojekt, och effektiva innovationskluster inom dessa två områden. Vi anser att man bör ta vara på den här kompetensen och stärka kunskapsuppbyggnad, kunskapsöverföring och kompetensförsörjning ytterligare. Vi understryker vikten av

nya perspektiv på samverkan, myndighetsutövning och affärsmodeller. Vi förordar därför att lokaliseringen av nya funktioner sätts med beaktande av de platser i Sverige där det idag finns en väl utbyggd och etablerad forskning och praktik samt befintliga nätverk och broar mellan turismens aktörer och intressenter.

Vi ställer oss starkt tveksamma till att resurserna i Alternativ 3 för ny utvecklingsfunktion (i tabell 15.1) är tillräckliga för att uppnå den formulerade målsättningen. Vi ställer oss mer positiva till alternativ 2 och 1, då vi bland annat anser att: a) näringslivet bör involveras aktivt och finansiellt, samt b) satsningen bör vara kraftfull och ha bäring på hela Sverige.

Om Alternativ 1. (Innovations- och utvecklingsinstitut AB) förordas huvudkontor i Göteborg (lång framgångsrik turismstrategi, många starka nationella aktörer, stark forskningsmiljö inom turism och evenemang, RISE med huvudkontor i Göteborg) alternativt regional nod för evenemang och stora möten samt måltidsturism (se tidigare motivering).

Om Alternativ 2. Huvudkontor i Göteborg (se motivering ovan). Dock är alternativet med uppdelning mellan nytt aktiebolag och Tillväxtverket problematisk då ansvarsfrågan kan hamna mellan två organisationer. Ett annat alternativ är att tilldela samtliga områden till ett nytt aktiebolag, men utan regionala noder. Det skapar bättre sammanhållning kring frågorna.

Alternativ 3. Förordas ej.

3. Vi ställer oss i några avseenden tveksamma till valet av insatsområden i utredningen. Turism är ett komplext fenomen och bör förstås som ett sådant. Ett exempel är uppdelningen mellan natur-, kultur- och måltidsturism som ofta är starkt sammanlänkade och där områden som maritim turism och kunskapsturism inte ges specifikt fokus i utredningen. Vidare anser vi att akademien i vissa avseenden behandlats styvmoderligt i utredningen, exempelvis då kompetensförsörjning och forskning lagts i separata insatsområden medan forskning, utveckling och innovation är ett gemensamt område.
4. Utredningen lyckas till viss del lyfta frågan om hållbar utveckling och problematiserar de utmaningar som turism och besöksnäring ställs inför. Det kritiska perspektivet saknas dock på flera ställen i utredningen, exempelvis avseende flygets klimatpåverkan och konsekvenser för jämställdheten (se kommentarer avseende kapitel 4, 5, 9 och 15). Det finns också ett tydligt företagsperspektiv i utredningen, vilket är problematiskt ur ett hållbarhetsperspektiv. Vi vill också betona att definitionen av begreppet hållbar utveckling i många avseenden saknar viktiga dimensioner av hållbarhet (se kommentarer avseende kapitel 4).
5. Vi anser att exempel ska användas sparsamt då de ger högst subjektiva och ibland vilseledande perspektiv. Ex. mountainbike i Husqvarna (sid. 337).

Nedan ges enskilda kommentarer till respektive kapitel.

Kapitel 2

Kapitlet bör heta: "Besöksnäring och turism – definitioner, begrepp och konsumtion" eftersom allt fokus är på konsumtion/ekonomiska effekter och inte "grundläggande data".

2.3.4 Problematisk jämförelse mellan internationella ankomster (UNWTO) och inkvarteringsstatistik (Sverige), speciellt när de står bredvid varandra på det här viset.

Tydliggör hur stor andel resande som är utomeuropeiska marknader (försvinnande liten i jämförelse) då tolkningen annars blir vanskelig, dvs. att satsa på utomeuropeiska marknader verkar här vara rätt väg, men marknadsföringsinsatsen som krävs för små volymer är troligtvis inte ekonomiskt effektiv (det medför också stor klimatpåverkan, dvs. längre flygtransporter).

Kapitel 3

3.4.5 Kritiken mot "Nationell strategi för svensk besöksnäring" bör förstärkas. Endast ett näringslivsperspektiv (s.k. aktivitetscentrerat perspektiv) lyfts fram. Besöksnäringen nyttjar till stor del offentliga resurser, därför bör det offentliga perspektivet ha en stark roll. Särskilt för att främja långsiktighet och hållbara mål (SDGs).

3.5 Separationen av "kompetensförsörjning" och "utveckling, innovation och forskning" gällande insatsområden är problematisk. Från ett universitetsperspektiv är det främmande att skilja forskning från utbildning (kompetensförsörjning). Det bör också vara tydligt från ett privat näringsperspektiv. Hur är det möjligt att separera innovations- och utvecklingsarbete från kompetensförsörjning? Risken blir ett stuprörstänk.

Formuleringen "beställarkompetens" ger en dualistisk bild av forskning och praktik. Vi vill poängtera att relationen mellan forskning och praktik handlar om att hitta aktörernas gemensamma intresse- och utvecklingsområden där forskaren är en part, inte att någon ger uppdrag till den andre. Vi vill också betona vikten av grundforskning, dvs forskning som inte har en uppenbar mottagare eller praktiskt mål.

3.5.4 I beskrivningen av hållbara transporter bör flyget lyftas fram som speciellt utmanande. Detta bör ske genomgående. Hur kan en strategi för tillväxt inom besöksnäringen kombineras med minskad klimatpåverkan från flyg (och andra transportslag)?

3.5.8 Leverabler? Det är inte ett ord... däremot "Legacy" eller "eftermäle" eller liknande. Återkommer i kapitel 13.

3.5.10 S. 94 längst ned. "bör eftersträvas att hålla ihop utvecklings- och innovationsinsatser riktade mot de tematiska insatsområdena...". Lägga till "forskningsinsatser".

3.6.2 "Givet det stora inslaget av tjänster i besöksnäringen bör tjänstelogiken...vara styrande för utveckling". Nej, fokus bör vara på *upplevelsen*, dvs. *upplevelseinnovation*. Tjänster innefattar allt från funktionella tjänster till hedonistiska tjänster.

Kapitel 4

Kapitlet är viktigt och lyfter och problematiserar viktiga aspekter såsom besöksnäringens i samhällsplanering och behovet av bred samverkan inte enbart mellan besöksnäringens aktörer. Vi vill samtidigt betona det ensidiga och problematiska med att man i definitionen av begreppet hållbar utveckling utgår från att ekonomisk hållbarhet är överordnad andra dimensioner av hållbarhet. I stycket om ekonomisk hållbarhet bör man inkludera ett resonemang kring rättvis fördelning av ekonomiska resurser.

4.2 Agenda 2030 och ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Summeringen av Agenda 2030 är alltför förenklad. Agenda 2030 är en FN-resolution och de 17 globala målen en del av resolutionen. Detta bör framgå tydligare i formuleringen i första avsnittet. Vi föreslår därför att första stycket första del revideras. Ett möjligt förslag vore:

Hållbarhet och klimatfrågor är prioriterade i regeringens politik. *Syftet med FN-resolutionen Agenda 2030 och de 17 globala hållbarhetsmålen är att utrota fattigdom och hunger, att bekämpa ojämlikhet inom och mellan länder, att bygga fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen, att förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor, samt att säkerställa ett varaktigt skydd av planeten och dess naturresurser. Syftet är också att skapa förutsättningar för hållbar, inkluderande och bestående ekonomisk tillväxt, gemensamt välbefinnande och anständigt-arbete för alla, med hänsyn till olika nivåer av nationell utveckling och kapacitet.*

När det gäller de 17 hållbarhetsmålen saknar vi en fördjupad diskussion av aspekten hållbar produktion och konsumtion (mål 12).

4.10 Satsningar som antar ett genus- och integrationsperspektiv saknas. I förslaget saknas direkta satsningar på integration och säkerhet, exempelvis aktivt arbete med arbetsintegration samt mot sexuella trakasserier i branschen.

Kapitel 5

Kapitlet behandlar digitalisering och delningsekonomi, dock med tyngdpunkt på digitaliseringens utmaningar. Risken är att ämnet reduceras till att handla om teknologisk utveckling och regelverken kring denna. Om så blir fallet missar utredningen en viktig aspekt av delningsekonomin, nämligen hur den kan leda till en omställning till mer hållbar turistkonsumtion, samt till social hållbarhet genom inkludering av nya aktörer. Detta bör betonas i det föreslagna uppdraget till Vinnova. Viktigt att delningsekonomin behandlas med ett kritiskt förhållningssätt, då vi egentligen inte vet vilka effekter omställningen kommer få för den hållbara utvecklingen av besöksnäringen (tendenser till såväl ökad som mindre hållbar turistisk konsumtion och produktion kan dock noteras). Det kritiska förhållningssättet saknas till viss del i utredningstexten.

5.4.2. I bedömningen bör även ”kritiskt förhållningssätt” finnas med.

Kapitel 6

Vi instämmer att kompetensförsörjning är ett av de viktigaste områdena inför framtiden. Samtidigt noterar vi att det saknas konkreta förslag på hur frågan skall lösas långsiktigt.

Handelshögskolan och Göteborgs universitet samt humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet har utbildningar som riktar sig mot besöksnäring och turism.

Vi menar att NATU kan ta ett ökat ansvar i frågor kring kompetensförsörjning och samordning.

Kapitel 7

Förslag RISE: Vi stöder en riktad satsning på innovation, men i satsningen bör forskningsmiljöer ingå för att tillsammans med föreslagna aktörer möjliggöra nyttiggörande av existerande och ny forskning. RISE saknar specifik kompetens inom forskningsområdet.

Förslag Formas: Vi stöder en riktad satsning på forskningssatsningar via Formas.

I "Bedömning" nämns "nyfikenhetsdriven" och "behovsdriven" forskning. Nyfikenhetsdriven forskning är en underlig formulering. Vem är *nyfiken* och vem är i så fall *inte nyfiken*? Det finns etablerad terminologi: Grundforskning och tillämpad forskning/behovsforskning.

Det antyds att forskningen är svår att hitta fram till för att de "sökord den är taggad med inte ger den ledningen (s202)". Inget tyder på att förändrade sökord gör forskningen mer tillgänglig för besöksnäringen. För ökad tillgänglighet behövs istället satsningar på samverkan.

Tjänstelogik och delningsekonomi kräver att invånare och turister ges plats i innovationsekosystemet. Utredningen föreslår att ge uppdrag och resurser för att identifiera och definiera arbetssätt som inkluderar besöksnäringens aktörer i befintliga innovationsstrukturer (kap 7, s 185). Det talas om att öppen innovation, i samspel mellan aktörer, är avgörande för konkurrenskraft (s 187-188). Resonemanget ligger i linje med det som kallas social innovation (som inte nämns i utredningen). En inkluderande ansats kräver dock mera av utredningen på ett övergripande politiskt plan. Vi önskar att en öppen innovationsprocess avspeglas i förslagen som ges och att invånare och turister får större plats som aktörer i innovationsekosystemet, inte bara att arbetet ska leda till en positiv image/bild.

Kapitel 8

8.3.1 Antal gästnätters starka ställning som beslutsunderlag bör kompletteras med andra mått (t.ex. hållbarhet). Det är inte bara gästnattsmåttets begränsning i tillförlitlighet som bör problematiseras i texten utan också dess starka ställning i förhållande till andra mått. Det finns en risk att fokus på gästnätter ger för stort fokus ökad kvantitet istället för kvalitet och hållbarhet eller att sprida turismens effekter inom regionen och landet. Det finns också en risk att hotellnäringen gynnas oproportionerligt, samt att internationell turism ges större plats än lokal och regional turism, vilket är problematiskt ur ett hållbarhetsperspektiv.

8.8. På sidan 226 finns ett ensidigt uttalande från Maritimt forum, där avsikten med de ekonomiska data som tas fram inte ges. Det är också svårt att förstå innebörden av meningen där detta formuleras.

Kapitel 9

Vi riktar kritik mot det sätt på vilket målkonflikten mellan turistisk tillväxt med ökat antal långväga besökare med flyg och det svenska klimatmålet (inte) hanteras. Sättet på vilket man i utredningen endast diskuterar en nödvändig utveckling mot biobränsle som enda möjligheten att ställa om till hållbara flygtransporter är problematiskt. Forskning visar på behovet av andra perspektiv och en utveckling som behöver fokusera på nya konsumtionsmönster för att minska flygtransporterna. Det är angeläget att utredningen inte undviker denna uppenbara målkonflikt.

9.8. Digitala lösningar för optimering av persontransporter. Det finns också digitala lösningar för optimering av persontransporter, som kan vara särskilt intressanta i områden med mindre utbyggd kollektivtrafik. Ett exempel är GoOpti (goopti.com) med bas i Ljubljana, Slovenien som erbjuder flexibla transporter och anpassade priser.

9.10.3. Det nämns i avsnittet att bildelning är en fråga som adresseras i allt högre grad, att detta är viktiga områden för besöksnäringens fortsatta utveckling, men att det ligger utanför utredningens uppdrag. Det finns ett kapitel om delningsekonomi (kapitel 5), så istället bör en hänvisning dit göras (eftersom delningsekonomi uppenbarligen ingår i uppdraget).

Kapitel 10

Vi instämmer i den strategiska satsningen på naturturism i Sverige, samt kopplingen till hållbar utveckling. Samtidigt finns det ett antal områden som vi ser som problematiska:

- Skillnaden på naturturism och friluftsliv behöver förtydligas.
- Som en del av begreppsdefinitionen behöver också skillnaden mellan organiserat friluftsliv och naturturism tydliggöras.
- Kopplingen till Sveriges miljömål är inte tydlig. Hur påverkar eller bidrar naturturism till att uppfylla miljömålen?

Kap 11 Kulturturism

I betänkandet ges en samlad bild av aktörer, aktiviteter och potentiella möjligheter inom området kulturturism. Utmaningen för att formulera en samlad politik är att kulturturism omfattar alla nivåer i samhället. En samlad politik måste rimligen omfatta de statliga aktörerna och regionala initiativ genom kultursamverkansmodellen.

Något som inte lyfts tillräckligt är hur synergieffekter skapas mellan de olika nivåer, och det är här som utvecklingspotentialen förmodligen ligger. Oavsett destination och förvaltningsnivå, kan de flesta objekt, anläggningar och kulturmiljöer inordnas i en lokal/regional kontext där en mångfald miljöer kan samverka formellt eller informellt och ge förutsättningar för den besökande att upptäcka det oväntade. För att det ska kunna ske fordras att kulturmiljösektorn medverkar till att formulera de berättelser som kan vara basen för samverkansprojekt mellan stora besöksmål och en bredd av möjliga destinationer av varierande innehåll och storlek, sammanhängande inom ramen för en kulturhistorisk berättelse.

13. Evenemangs- och möteslandet i Sverige

Vi samtycker i behovet av nationellt samlande strukturer för evenemang med fokus på samverkan, strategi och kunskapsutbyte och att det är en del av den nya föreslagna funktionen för utveckling och innovation (kap 3).

Vi anser inte att en satsning på 10Mkr på att utbilda och marknadsföra Sverige bilden gällande evenemang går att motivera. Speciellt om syftet är att möjligen påverka en bid-process för att ta hem stora internationella (sport) evenemang.

Vi ställer oss frågande till hur det går att motivera att 45 av 56Mkr (sid 376) föreslås tilldelas säkerhetsfrågan. Säkerhet är en hygienfaktor och organisatoriskt betydelsefull, men lockar inte besökare till evenemang. Det skapar heller inte hållbara evenemang. De evenemang som kräver extraordinära insatser för säkerhet är ofta Mega-evenemang, evenemang med "internationell lyskraft" och andra engångsevenemang där man lägger bud. Dessa bör inte vara prioriterade då de sällan är ekonomiskt, socialt, kulturellt eller miljömässigt lönsamma.

Vikten att buda på stora internationella (idrotts-)evenemang bör tonas ned. De är förknippade med stor risk gällande ekonomi, sociala hållbarhet, miljö/klimat, korruption etc. I Forskningen lyfts satsningar på märkesevenemang (Hallmark) som en mer lyckosam strategi. Kunskap från etablerandet av sådana evenemang bör få större plats och strategiska medel. Större insatser krävs också för samverkan, sociala och digitala innovationer (s. 339), ett helhetsgrepp på social hållbarhet (legacy, lokal involvering, koppling till satsningar i kommun/region etc.).

13.1 Argumenten för att buda på stora evenemang (sid 332) är just vad Getz skriver, främst "argument" från de som vill vinna hem evenemang. Om man tittar på vad som infrias så är det sällan, när det gäller stora engångsevenemang att 1) sysselsättningen är hållbar, dvs. stannar kvar på platsen och det finns otaliga exempel på arenor som skapar större kostnader än nytta (sk. "white elephants"), 2) turistinkomsterna är betydande i jämförelse med kostnaden för evenemanget samt vad stora, Mega-evenemang, skapar i undanträngningseffekter 3) att den eventuella image som skapas genererar besök. Vi förordar därför ett förtydligande att detta är argument från en subjektiv part. Risken är annars att de cementeras som godtagbara argument för att t.ex. få ett OS till Sverige. Däremot kan engångsevenemang möjligen skapa sociala effekter i form av stolthet, ökad uppmärksamhet av t.ex. sport, stadsutveckling etc., men endast om det finns tydliga strategier och samverkan för detta.

13.6.4 Deltagarevenemang är betydligt mer effektiva för främjande av fysisk aktivitet än åskådarevenemang (se Ramchandani et. al., 2017). Dessutom bidrar de med stora turistintäkter vilket inte nämns i utredningen.

15. Samlade konsekvenser av utredningens förslag

Den samhällsekonomiska analysen är grund. Konsumtion och lönsamhet är inte lika med samhällsekonomisk nytta.

Miljö- och klimatpåverkan av förslagen - (sid 371). Att inte nämna flyg i sammanhanget är problematiskt och är inte trovärdigt. Det är ofrånkomligt att flygande ökar om besöksnäringen ska växa (kvantitativt). Insatserna från flygindustrin (teknik, kabinfaktorn etc.) matchar inte det ökande flygandet. Därför bör det åtminstone nämnas som en utmaning.

**Centrum för Turism
Göteborgs universitet**

Bidragande

John Armbrecht, Handelshögskolan

Erik Lundberg, Handelshögskolan

Kristina Lindström, Handelshögskolan

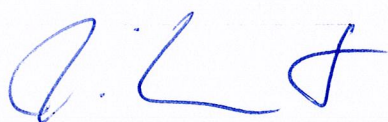
Eva Maria Jernsand, Handelshögskolan

Andreas Skriver Hansen, Handelshögskolan

Christer Ahlberger, Humanistiska Fakulteten

Bosse Lagerqvist, Naturvetenskapliga Fakulteten

Helena Kraff, Högskolan för design och konsthantverk

John Armbrecht, Handelshögskolan

Föreståndare Centrum för Turism

Göteborg, den 4 april 2018